

Představujeme „hybridní“ studijní obor: Český jazyk se specializací počítačová lingvistika. Rozhovor s Mgr. Danou Hlaváčkovou, Ph.D.

Autorka rozhovoru: Adéla Štelclová
Autoři fotografií: Jan Prokopius, Vít Baisa

Anotace: Tento článek je rozhovorem s Mgr. Danou Hlaváčkovou, Ph.D., jednou z vyučujících nového, tzv. hybridního studijního oboru Masarykovy univerzity v Brně (MU). Obor nazvaný Český jazyk se specializací počítačová lingvistika kombinuje výuku znalostí z lingvistiky a informatiky. Studenti se tak učí dvěma různými způsoby myšlení: lingvistickému a technologicky orientovanému. První studenti začali tento obor studovat na podzim roku 2010/2011, což znamená, že první absolventi bakalářského studia školu opustí právě na konci jarního semestru akademického roku 2012/2013.

Abstract: This article is an interview with Mgr. Dana Hlaváčková, Ph.D., a teacher of a new hybrid field of study at Masaryk University in Brno (MU). The field is called Czech language with specialization of computational linguistics and thus combines knowledge both from linguistics and informatics. The students need to learn two different ways of thinking, firstly the one applied by linguists and secondly the technologically oriented one applied in informatics. The first students started to study this field in the autumn 2010/2011 which means the first bachelor degree graduates are coming at the end of spring semester 2012/2013.

Klíčová slova: hybridní studijní obor, Český jazyk se specializací počítačová lingvistika

Keywords: hybrid field of study, Czech language with specialization of computational linguistics

Obr. 1. Mgr. Dana Hlaváčková, Ph.D. je garantkou studijního oboru Český jazyk se specializací počítačová lingvistika. Autor fotografie: Jan Prokopius, www.prokopius.cz.

Proč vznikl tento nový studijní obor na pomezí informatiky a českého jazyka, jehož přesný název zní Český jazyk se specializací počítačová lingvistika?

Zavedení oboru do výuky vyplynulo z dlouhodobé potřeby obou směrů, které se stýkají v oblasti počítačové lingvistiky. Spolupracují zde lidé, kteří jsou buď lingvisté, nebo informatici. Cílem oboru je vychovat počítačové lingvisty, kteří budou vzdělaní v obou oblastech a budou tvořit mezi češtinou a informatikou most.

Kdy jste přišli s nápadem na takovýto obor?

O přípravě oboru zaměřeného na počítačovou lingvistiku se uvažovalo už před několika lety. Teprve v roce 2009 se sešli správní lidé ve správný čas na správném místě a myšlenka se dočkala realizace.

Jak dlouho je obor akreditován?

Bakalářský stupeň oboru byl akreditován v lednu roku 2010, první studenti jej začali studovat na podzim téhož roku.

Plánujete i navazující magisterské studium?

Akreditace magisterského stupně byla schválena již v listopadu 2011. První studenti by měli do magisterského studia nastoupit na podzim příštího roku.

Co je náplní studia?

Studium obnáší povinné předměty z českého jazyka, jež jsou společné s oborem Český jazyk a literatura na Filozofické fakultě MU, avšak bez literární složky, dále vybrané povinné předměty se zaměřením na počítačové zpracování přirozeného jazyka, které studenti absolvují na Fakultě informatiky MU. K povinnému základu musí studenti splnit i určitý počet povinně volitelných předmětů navržených speciálně pro tento obor. Navíc mají možnost vybrat si z poměrně široké nabídky volitelných předmětů na obou fakultách. Kromě vlastního studia se studenti zúčastňují dalších odborných aktivit, jakými jsou například přednášky zvaných odborníků z ČR i ze zahraničí. Studenti také mají k dispozici řadu aktivit mimostudijních, které si pořádají sami, nebo akcí, jež spojují oba přístupy, jako je letní odborný workshop.

Jak si má člověk představit, co se studenti učí?

Jazyk, který všichni denně užíváme, je velmi složitý fenomén. Úkolem studentů je pochopit dobře fungování přirozeného jazyka, v našem případě především češtiny, a umět jej poté formálně popisovat a modelovat pro potřeby počítačového zpracování. Velmi nelehkým a zatím vzdáleným cílem v počítačové lingvistice je naučit počítač používat a chápat přirozený jazyk stejným způsobem jako člověk.

Představila byste nám konkrétně nějaký typický předmět tohoto oboru?

Vybrat jeden typický předmět je velmi těžké. Je zde za prvé několik předmětů, které se zaměřují na algoritmický popis jazyka, například Úvod do umělé inteligence. Dále skupina kurzů orientovaných na práci s jazykovými korpusy, které obsahují obrovské množství jazykových dat. Studenti se učí nejen

korpusy vytvářet, ale také analyzovat data, která poskytují, například v předmětu Gramatika a korpus. Za třetí jde o předměty aplikační, jako je například Sémantická analýza v praxi, kde se studenti seznamují s počítačovým zpracováním významů slov.

Je to první takovýto obor v ČR nebo se najdou i další?

Český jazyk se specializací počítačová lingvistika je prvním oborem tohoto typu, který lze studovat již v bakalářském stupni na Filozofické fakultě MU. V magisterském a doktorském stupni lze počítačovou lingvistiku studovat také na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Předměty obdobného zaměření nabízí také Ústav teoretické a počítačové lingvistiky a Ústav Českého národního korpusu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, zde však nejde o akreditovaný obor.

Jak se absolventi uplatní v profesní praxi?

Máme již teď dobré zkušenosti s uplatněním studentů v praxi při různých brigádách a stážích v komerčních firmách, kde je o naše studenty zájem, a to již od jejich 1. ročníku. Musím poznamenat, že tento jev je u frekventantů bakalářského stupně Filozofické fakulty MU velmi neobvyklý. Předpokládáme tedy, že se absolventi dobře uplatní právě ve společnostech zaměřených na informační technologie, počítačové zpracování jazyka či například vydávání elektronických slovníků. Mohou také pracovat na různých pozicích v klasických i elektronických médiích a nakladatelstvích a na širokém spektru pracovišť, kde je vyžadována dobrá znalost češtiny a schopnost pracovat s počítačovými nástroji.

Kolik je studentů v jednom ročníku?

V jednom ročníku je v průměru 25 studentů.

Jsou studenti tohoto oboru více studenty humanitních nebo informačních věd?

Přes mezioborové zaměření jde stále o studenty Filozofické fakulty MU, tedy humanitního směru. Individuálně lze říci, že jsou zde studenti, kteří více inklinují k češtině; a ti, kteří se orientují spíše na informatiku. Několik studentů zvládá ve stejné míře dobře obojí.

Čím se obor křížící humanitní a technický obor liší od ostatních „nehybridních“ oborů?

Obor se liší právě tím, že spojuje dva rozdílné vědní směry. Jejich spojení klade nároky na zvládnutí dvou různých způsobů myšlení i učení. Student musí být schopen zvládnout oba typy a také mezi nimi umět přepínat. Jedna studentka tento fakt popsala velmi výstižně. Prohlásila, že když vstoupí na půdu Fakulty informatiky MU, musí si „překonfigurovat mozek“.

Mají studenti nějaké možnosti seznámit se s praxí v tomto oboru?

Studenti mají řadu příležitostí, při kterých mohou nahlédnout do praxe. Organizujeme pro ně exkurze na akademická i komerční pracoviště, která se zabývají počítačovým zpracováním jazyka. Zapojují se do odborných projektů v Centru zpracování přirozeného jazyka na Fakultě informatiky MU a zúčastňují se krátkodobých stáží ve firmách.

Existuje již něco, co vy, jako učitelé a tvůrci oboru Český jazyk se specializací počítačová lingvistika, považujete za úspěch?

Dobře viditelným vnějším úspěchem je získání dotace na podporu výuky z EU, v Operačním programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK). Od začátku roku 2012 realizujeme projekt s názvem *Mezi bohemistikou a informatikou*. Jde o projekt inovace vysokoškolské výuky češtiny v kontextu počítačového zpracování jazyka, který finančně podporuje výuku i řadu mimovýukových aktivit. Za vnitřní úspěch oboru považujeme účast studentů na mezinárodních konferencích, kdy studenti sami byli schopni připravit a přednést odborné příspěvky. Zatím se stává jen výjimečně, aby se studenti bakalářského stupně úspěšně účastnili takovýchto akcí.

Co byste vzkázala letošním maturantům, kteří se budou hlásit na vysoké školy, abyste je nalákala na počítačovou lingvistiku?

Odpovím v duchu našeho motta. Obor je určen studentům, kteří mají rádi češtinu a nebojí se počítačů a těm, kteří mají rádi počítače a nebojí se češtiny. Pokud někdo z maturantů cítí, že odpovídá přesně této charakteristice, rádi jej uvítáme při studiu tohoto perspektivního oboru. Více informací o oboru se čtenáři dozví na <http://pocitacova-lingvistika.cz/>.

Obr. 2. Studenti oboru Český jazyk se specializací počítačová lingvistika. Autor fotografie: Vít Baisa.